

**АНАЛІТИЧНА ЗАПИСКА
З ПИТАНЬ ПОРІВНЯЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ОБІГУ
ЕНЕРГЕТИЧНИХ НАПОЇВ***

Анотація

В Аналітичній записці викладено результати дослідження законодавства ЄС та закордонного досвіду щодо регулювання обігу енергетичних напоїв, введення обмежень на їх продаж та вживання з метою пошуку шляхів зменшення шкідливого впливу таких напоїв на здоров'я народу України.

Ключові слова: енергетичні напої, кофеїн, цукор, дієтичні добавки, обмеження на продаж, маркування, застереження щодо вживання.

Зміст

Вступна частина	4
Основна частина.....	5
1. Аналіз права ЄС та закордонного досвіду щодо встановлення обмеження обігу енергетичних напоїв	5
2. Відповідальність за порушення обмеження обігу енергетичних напоїв.....	8
3. Результати наукових досліджень впливу енергетичних напоїв на здоров'я людини.....	11
4. Огляд правового регулювання обігу енергетичних напоїв.....	13
Висновки.....	21

Вступна частина

Поняття «енергетичний напій» в Україні не визначено на законодавчому рівні. У загальновизнаному розумінні енергетичні напої – це безалкогольні функціональні напої зі стимулюючою дією та комбінаціями характерних інгредієнтів, що включають кофеїн, таурин, вітаміни та інші речовини з поживним або фізіологічним ефектом. Енергетичні напої можуть містити інші інгредієнти, такі як глюкуронолактон, ароматизатори, барвники, цукор та інші добавки¹.

У законодавстві України до енергетичних напоїв використовується термін «напої з високим вмістом кофеїну» (Додаток № 2 до Закону України «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів»)². Маркування таких напоїв має включати напис: «Високий вміст кофеїну. Не рекомендовано для дітей, вагітних жінок та жінок у період лактації». Крім того, у тому самому полі видимості, що й назва напою, зазначається вміст кофеїну в міліграмах на 100 мілілітрів. Міністерство охорони здоров'я України на своєму офіційному вебсайті також попереджає про шкodu енергетичних напоїв³. У законодавстві України не встановлено обмеження їх обігу й споживання.

Водночас Всесвітня організація охорони здоров'я (далі – ВООЗ) неодноразово наголошувала на необхідності встановлення законодавчого обмеження обігу енергетичних напоїв, починаючи з 2014 року, коли вони стали популярними на ринку, особливо серед молоді⁴.

Метою цієї Аналітичної записки є вивчення закордонного досвіду правового регулювання питань:

- обігу та споживання енергетичних напоїв із високим вмістом кофеїну, цукру та інших речовин;

- обмеження споживання таких напоїв особами віком до 18 років та іншими категоріями населення;

- адміністративної відповідальності за порушення обмеження обігу / споживання енергетиків;

- споживання енергетичних напоїв повнолітніми та неповнолітніми особами.

¹ What are energy drinks? Energy Drinks Europe (EDE). URL: <https://www.energydrinkseurope.org/facts/what-are-energy-drinks/>

² Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів: Закон України від 6 грудня 2018 року № 2639-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2639-19#Text>

³ Як різні напої впливають на організм і що краще пити. Міністерство охорони здоров'я України. URL: <https://moz.gov.ua/uk/jak-rizni-napoi-vplivajut-na-organizm-i-scho-krasche-piti>

⁴ Energy drink consumption in Europe: a review of the risks, adverse health effects, and policy options to respond. *Public Health*. Sec. Public Health Education and Promotion. Volume 2. 2014. URL: <https://www.frontiersin.org/journals/public-health/articles/10.3389/fpubh.2014.00134/full>

Основна частина.

1. Аналіз права ЄС та закордонного досвіду щодо встановлення обмеження обігу енергетичних напоїв

Актами права Європейського Союзу (далі – ЄС) у сфері обігу енергетичних напоїв визначено лише вимоги до маркування (див. *Табл. 1*).

Таблиця 1

Акти права ЄС щодо маркування енергетичних напоїв

Вид заходу	Норма акта	Зміст
Попереджувальне маркування	Пункт 4 Додатку III до Регламенту (ЄС) 1169/2011 Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2011 року щодо надання споживачам інформації про харчові продукти, внесення змін до Регламентів (ЄС) 1924/2006 та (ЄС) 1925/2006 Європейського Парламенту та Ради та скасування Директиви Комісії 87/250/ЄЕС, Директиви Ради 90/496 /ЄЕС, Директиви Комісії 1999/10/ЄС, Директиви 2000/13/ЄС Європейського Парламенту та Ради, Директиви Комісії 2002/67/ЄС та 2008/5/ЄС та Регламенту Комісії (ЄС) 608/2004 ⁵ (далі – Регламент 1169/2011)	Напої (крім напоїв на основі кави, чаю або екстракту кави чи чаю, назва яких містить термін «кава» або «чай»), які призначені для споживання без модифікації та містять кофеїн, незалежно від джерела, у пропорції, що перевищує 150 мг на літр напою, або знаходяться в концентрованій або висушеній формі та після відновлення містять кофеїн, незалежно від джерела, у пропорції, що перевищує 150 мг на літр напою, маркуються: «Високий вміст кофеїну. Не рекомендовано дітям, вагітним або жінкам, які годують груддю». Маркування має бути в тому ж полі, що й назва напою. Обов'язково вказується вміст кофеїну у мг на 100 мл.
Маркування щодо позитивного впливу на здоров'я людини	Стаття 6 Регламенту (ЄС) 1924/2006 Європейського Парламенту та Ради від 20 грудня 2006 року щодо позначок на харчових продуктах про поживну цінність та вплив на здоров'я ⁶ ; Регламент Комісії (ЄС) 432/2012 від 16 травня 2012 року, що встановлює перелік дозволених тверджень щодо здоров'я харчових	Твердження щодо позитивного впливу харчових продуктів на здоров'я людини повинні ґрунтуватися на загальноновизнаних наукових даних. Оператор ринку харчових продуктів, який робить позначки про поживні властивості продукту або його

⁵ Regulation (EU) № 1169/2011 of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on the provision of food information to consumers, amending Regulations (EC) No 1924/2006 and (EC) № 1925/2006 of the European Parliament and of the Council, and repealing Commission Directive 87/250/EEC, Council Directive 90/496/EEC, Commission Directive 1999/10/EC, Directive 2000/13/EC of the European Parliament and of the Council, Commission Directives 2002/67/EC and 2008/5/EC and Commission Regulation (EC) № 608/2004 (Consolidated text). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02011R1169-20180101>

⁶ Regulation (EC) № 1924/2006 of the European parliament and of the council of 20 December 2006 on nutrition and health claims made on foods. (Consolidated text). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02006R1924-20141213>

	продуктів, крім тих, що стосуються зниження ризику захворювання та розвитку і здоров'я дітей	вплив здоров'я, має обґрунтувати застосування такого твердження. Компетентні органи держав-членів можуть вимагати від оператора ринку або особи, яка розміщує продукт на ринку, надати відповідні дані.
Маркування щодо додавання поживних речовин	Стаття 7 Регламенту (ЄС) 1925/2006 Європейського Парламенту та Ради від 20 грудня 2006 року про додавання вітамінів, мінералів та деяких інших речовин до харчових продуктів ⁷	Маркування харчової цінності продуктів, до яких додано вітаміни та мінерали, та на які поширюється дія цього Регламенту, є обов'язковим. Інформація, яка надається, має складатися з інформації, зазначеної в частині 1 статті 30 Регламенту 1169/2011, та інформації про загальну кількість вітамінів і мінералів, доданих до продукту. Маркування продуктів, до яких були додані вітаміни й мінерали, може містити заяву про таке додавання.

Слід наголосити, що на ринок енергетичних напоїв, як і на будь-який інший ринок, впливають не тільки органи державної влади, а й місцеві органи влади (у федераціях – суб'єкти федерації), а також самі «гравці ринку», зокрема – саморегулівні організації виробників (див. *Рис. 1*).

Рис. 1

Спрямованість відповідного впливу також може бути різною – від стимулювання до обмеження за допомогою різних методів.

⁷ Regulation (EC) № 1925/2006 of the European Parliament and of the Council of 20 December 2006 on the addition of vitamins and minerals and of certain other substances to foods (Consolidated text). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02006R1925-20240717>

Прикладом обмеження фізичного середовища розповсюдження енергетичних напоїв на державному рівні є обмеження їх продажу на територіях шкіл. У *Франції* таке обмеження поєднується також із впливом на соціальне середовище – до обов’язків керівників шкіл належить забезпечення того, щоб жоден з енергетичних напоїв не був доступним для учнів і не споживався на території школи.

Водночас у французьких школах рекомендовано інформувати студентів і співробітників про шкоду цих продуктів, а також пропагувати здоровий спосіб життя⁸.

Впливом на економічне середовище є насамперед запровадження додаткових або підвищених ставок податків. В окремих державах вводяться спеціальні податки на підсолоджені напої, які поширюються також і на енергетичні напої, що містять цукор. В інших випадках податки підвищувалися саме на енергетичні напої. Наприклад, ВООЗ підтримала підвищення на 100 % податків на енергетичні напої в *Об’єднаних Арабських Еміратах* у 2017 році⁹.

Вплив на комунікаційне середовище здійснюється, зокрема, і через впровадження обов’язкового маркування, яке існує в Європейському Союзі та в Україні. Крім того, у деяких державах заборонено рекламувати енергетичні напої. Наприклад, у *Литві* заборонено: позначати енергетичні напої як спонсорську продукцію або рекламувати їх будь-яким іншим чином у навчальних закладах, на концертах, спортивних, благодійних та інших заходах, які відвідують особи молодше 18 років; рекламувати в місцях показу театральних вистав, кіно- та відеофільмів, призначених для осіб, які не досягли 18 років; згадувати в засобах публічної інформації, призначених для осіб віком до 18 років; визначати як подарунок в акціях або конкурсах, призначених для осіб, які не досягли 18 років. Безкоштовна роздача енергетичних напоїв з рекламною метою особам молодше 18 років також заборонена (частини п’ята, шоста статті 14 Закону про рекламу¹⁰).

Як зазначалося, заходи щодо обмеження споживання енергетичних напоїв впроваджуються також на місцевому рівні (наприклад, на рівні штатів). Так, у *США* з 1 січня 2025 року набув чинності Закон штату Коннектикут про заборону продажу енергетичних напоїв для осіб, які не досягли 16-річного віку¹¹.

Саморегулівні організації виробників також беруть на себе зобов’язання щодо обмеження маркетингу енергетичних напоїв. В Європі затверджено Кодекс

⁸ Enseignements élémentaire et secondaire. SANTÉ DES MAÎTRES ET DES ÉLÈVES. Interdiction de la consommation des boissons énergisantes dans les établissements scolaires. *Bulletin officiel*. URL: <https://www.education.gouv.fr/bo/2008/31/MENE0800540C.htm>

⁹ UAE Moves Towards 50 Percent Soda Tax and 100 Percent Levy for Energy Drinks. 2017. URL: <https://www.foodingredientsfirst.com/news/uae-moves-towards-50-percent-soda-tax-and-100-percent-levy-for-energy-drinks.html>

¹⁰ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymas. 2000 m. liepos 18 d. Nr. VIII-1871. Vilnius. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.106104/iaYKHsiUMN>

¹¹ Connecticut House Bill 5261. An act to prohibit the sale of «energy drinks» children under the age of 16 (2024). Connecticut General Assembly. URL: <https://www.cga.ct.gov/2024/ba/pdf/2024HB-05261-R000037-BA.pdf>

практики Європейської асоціації виробників енергетичних напоїв (далі – EDE)¹², а у США – Керівництво Американської асоціації виробників безалкогольних напоїв щодо відповідального маркування та маркетингу енергетичних напоїв (далі – АВА)¹³. Деякі торгові мережі за власною ініціативою обмежують продаж енергетичних напоїв неповнолітнім¹⁴.

Інформація щодо наявності / відсутності та змісту обмеження обігу енергетичних напоїв, особливостей встановлення такого обмеження та адміністративної відповідальності за порушення в цій сфері у *Бразилії, Естонії, Італії, Китаї, Литві, Латвії, Німеччині, Нідерландах, Польщі, Сполучених Штатах Америки, Франції, Хорватії та Японії* узагальнена в Додатку 1 до цієї Аналітичної записки.

Так, *обмеження розповсюдження / вживання енергетичних напоїв* на державному рівні запроваджено у 3 (Польща, Литва, Латвія) із 13 вищезазначених держав:

- у Латвії з приводу обмеження обігу енергетичних напоїв прийнято спеціальний закон;
- у Польщі внесено зміни до закону, що регулює правовідносини у сфері здоров'я населення;
- у Литві внесено зміни до закону, що регулює обіг продуктів харчування.

У Франції обмеження продажу і споживання енергетичних напоїв на території шкіл впроваджено циркуляром профільних міністрів (освіти та охорони здоров'я). У США та Бразилії аналогічне обмеження обігу і споживання особами до 18 років або на території шкіл запроваджено на рівні штатів / інших територіальних утворень. Натомість, у Нідерландах таке обмеження запроваджується правилами окремих навчальних закладів.

Обмеження для інших категорій споживачів у законодавстві досліджених держав не встановлено. Однак, у деяких країнах на рівні держави (наприклад, у Латвії або Бразилії) або саморегулювних організацій виробників передбачено вимогу щодо попередження (додаткового маркування) з метою зменшення шкідливого впливу енергетиків на здоров'я населення. Правилами деяких саморегулювних організацій виробників (наприклад, АВА, Національної торгової асоціації компаній, що виробляють і продають безалкогольні напої в Італії (далі – ASSOBIBE), Національної асоціації безалкогольних напоїв Японії) передбачається попереджувальне маркування для людей, чутливих до кофеїну.

2. Відповідальність за порушення обмеження обігу енергетичних напоїв

За порушення обмеження обігу енергетичних напоїв встановлено

¹² EDE Code of Practice. Energy Drinks Europe (EDE). URL: <https://www.energydrinkseurope.org/regulation/code-of-practice/>

¹³ ABA Guidance for the Responsible Labeling and Marketing of Energy Drinks. URL: https://www.energydrinkinformation.com/_files/ugd/32e40b_e41aa38b1c15416cbd135f20dff6200b.pdf

¹⁴ Gesundheitsrisiko Energydrink - erste Verbote für Minderjährige in der EU – Hygieneschulung. URL: <https://www.hygiene-netzwerk.de/gesundheitsrisiko-energydrink-erste-verbote-fuer-minderjaehrige-in-der-eu-hygieneschulung>

адміністративну відповідальність. У *Латвії*, окрім заборони продажу неповнолітнім енергетичних напоїв, на законодавчому рівні закріплено заборону вживання таких напоїв. Відповідно до частини першої статті 77 Закону про захист прав дитини (*Bērnu tiesību aizsardzības likums*)¹⁵ за вживання дитиною (особою до 18 років) енергетичних напоїв накладається попередження або штраф у розмірі до трьох штрафних одиниць. Особи, винні у втягненні дитини до вживання енергетичних напоїв, несуть відповідальність відповідно до частини першої статті 79 Закону про захист прав дитини і до них застосовується попередження або штраф у розмірі до сорока штрафних одиниць.

Порівняльний аналіз сум штрафів (виражені у «штрафних одиницях»*, а польські злоті переведено в євро), відповідних законодавчих положень *Польщі, Латвії та Литви* наведено у Табл. 2.

Таблиця 2

Зміст правопорушення	Латвія (закони про обіг енергетичних напоїв та про захист прав дитини)	Литва (Кодекс про адміністративні правопорушення)	Польща (Закон про громадське здоров'я)
Порушення обмеження продажу	За продаж енергетичних напоїв особам до 18 років: на працівника юридичної особи – продавець накладається штраф від 28 до 35 штрафних одиниць (140–175 євро), на юридичну особу – від 70 до 140 одиниць штрафу (350–700 євро).	Продаж енергетичних напоїв особам до 18 років тягне за собою штраф від 60 до 120 євро.	Із суб'єкта (керівника закладу торгівлі чи громадського харчування), який продає напої з додаванням кофеїну або таурину особам молодше 18 років у школах, навчальних закладах і в торгових автоматах, стягується штраф у розмірі до 2000 злотих (приблизно 460 євро). Суд може також застосувати конфіскацію напоїв, навіть якщо вони не є власністю порушника.
Придбання (передача) енергетичних напоїв особам, які не досягли 18 років	За втягнення дитини у вживання енергетичних напоїв застосовується попередження або штраф у розмірі до 40 штрафних одиниць (200 євро).	Придбання або інша передача енергетичних напоїв особам, які не досягли 18 років, тягне за собою штраф від 20 до 50 євро.	Не встановлена.
Вживання енергетичних напоїв особами,	За вживання дитиною (до 18 років) енергетичних напоїв	Не встановлена.	Не встановлена.

¹⁵ Bērnu tiesību aizsardzības likums. URL: <https://likumi.lv/ta/id/49096-bernu-tiesibu-aizsardzibas-likums>

які не досягли 18 років	накладається попередження або штраф у розмірі до трьох штрафних одиниць (15 євро).		
-------------------------	--	--	--

* Примітка. Відповідно до статті 16 Закону про адміністративну відповідальність Латвії (*Administratīvās atbildības likums*) одна одиниця штрафу становить п'ять євро.

У **США** та **Бразилії** відповідальність за порушення встановленого обмеження визначається штатами (територіальними утвореннями). Так, відповідно до Закону Федерального округу Бразилії № 5.232¹⁶ за порушення заборони продажу напоїв, що містять таурин або інозит, в їдальнях шкіл, які надають базову середню освіту, передбачено штраф у розмірі 984,58 бразильських реалів. Розмір штрафу подвоюється у разі повторного (протягом 12 місяців) або продовжуваного порушення. У бразильському штаті Парана відповідно до Закону № 14.855¹⁷ за порушення заборони, зокрема, продажу безалкогольних напоїв, штучних соків, промислових порошкових напоїв може загрожувати штраф у розмірі 2000 бразильських реалів. У разі повторного правопорушення передбачено відповідальність у вигляді закриття закладу і заборони порушникам провадити той самий вид господарської діяльності. Законом № 3.814 від 14 січня 2010 року¹⁸, що містить правила харчування в їдальнях і закусочних, розташованих у державних і приватних навчальних закладах у районі муніципалітету Аракажу, за порушення заборони продажу безалкогольних напоїв і штучних соків встановлено відповідальність у вигляді призупинення роботи закладу харчування та штрафу в розмірі 3000 бразильських реалів. У США Законом штату Коннектикут про заборону продажу енергетичних напоїв особам, які не досягли 16-річного віку¹⁹, для торговців та закладів, що його порушують, встановлено попередження за перше порушення, штраф у розмірі до 200 доларів США – у випадку повторного порушення, яке сталося не пізніше ніж через два роки після першого, і штраф у розмірі до 350 доларів США за наступні порушення, вчинені не пізніше двох років із моменту попереднього правопорушення. Закон штату Массачусетс про заборону продажу енергетичних напоїв особам, які не досягли 18-річного віку²⁰, встановлює, що будь-яка фізична або юридична особа, яка розповсюджує,

¹⁶ Lei nº 5.232, de 05 de dezembro de 2013. URL: <https://dflegis.df.gov.br/ato.php?p=lei-5232-de-05-de-dezembro-de-2013>

¹⁷ Dispõe sobre padrões técnicos de qualidade nutricional, a serem seguidos pelas lanchonetes e similares, instaladas nas escolas de ensino fundamental e médio, particulares e da rede pública. URL: <https://leisestaduais.com.br/pr/lei-ordinaria-n-14855-2005-parana-dispoe-sobre-padroes-tecnicos-de-qualidade-nutricional-a-serem-seguidos-pelas-lanchonetes-e-similares-instaladas-nas-escolas-de-ensino-fundamental-e-medio-particulares-e-da-rede-publica>

¹⁸ Lei nº 3.814 de 14/01/2010. Dispõe sobre a alimentação oferecida nas cantinas e lanchonetes localizadas nas instituições de ensino públicas e privadas dentro da circunscrição do Município de Aracaju e dá outras providências. URL: https://www.normasbrasil.com.br/norma/lei-3814-2010-aracaju_171538.html

¹⁹ Connecticut House Bill 5261. An act to prohibit the sale of «energy drinks» children under the age of 16 (2024). Connecticut General Assembly. URL: <https://www.cga.ct.gov/2024/ba/pdf/2024HB-05261-R000037-BA.pdf>

²⁰ Bill H. 2379. An act to prohibit the sale of «energy drinks» to persons under the age of 18. 2021. URL: <https://malegislature.gov/Bills/192/H2379>

доставляє, дарує або продає будь-який енергетичний напій будь-яким особам віком до 18 років, карається штрафом не менше 50 доларів США за перше правопорушення, 100 – за друге, і 250 – за третє аналогічне правопорушення. Закон штату Південна Кароліна щодо заборони продажу енергетичних напоїв неповнолітнім²¹ за продаж таких напоїв неповнолітнім особам віком до 18 років встановлює штраф не менше 50 доларів США за кожне правопорушення.

3. Результати наукових досліджень впливу енергетичних напоїв на здоров'я людини

У 2018 році на замовлення Міністерства охорони здоров'я, соціального захисту та спорту **Нідерландів** було проведено дослідження вживання енергетичних напоїв та їх впливу на молодь²². Було опитано понад 60 тисяч молодих людей (частково анонімно), досліджувалися статистика вживання, ризику та скарги, які виникали через надмірне споживання енергетичних напоїв. Дослідженням до групи ризику віднесено невелику групу молоді (від 1 до 2 %), яка регулярно випиває три або більше банок на день, тобто не менше 750 мл щодня.

У 2019 році в **Німеччині** за результатами дослідження²³ (проведено в 2 етапи – опитування та медичний огляд неповнолітніх) Федеральний інститут оцінки ризиків (BfR) опублікував заяву про ризики енергетичних напоїв для молоді, в якій зазначається, що 10 % молоді становлять групу високого ризику, споживаючи енергетики в надмірних кількостях. У своїй оцінці BfR доходить висновку, що помірні кількості енергетичних напоїв не призводять до небажаних ефектів у молодих здорових дорослих. Проте дехто, хто випив літр напоїв під час досліджень, відчували помірні та більш серйозні наслідки: підвищення серцебиття; задишку; м'язове тремтіння; нудоту; занепокоєння; нервозність; зміни на електрокардіограмі.

За даними Національного агентства безпеки здоров'я Франції (далі – ANSES), більшість побічних ефектів, зареєстрованих у зв'язку зі вживанням енергетичних напоїв, є: серцево-судинними, психо-поведінковими, неврологічними, пов'язаними із загальним медичним станом, травленням (шлунково-кишкові та печінкові), респіраторними та м'язовими/кістково-суглобовими. Також повідомлялося про алергічні, гематологічні та нефрологічні прояви, але з меншою частотою (< 10 випадків) (див. Рис. 2)²⁴.

²¹ South Carolina General Assembly 122nd Session, 2017-2018 A BILL TO AMEND THE CODE OF LAWS OF SOUTH CAROLINA, 1976, BY ADDING SECTION 16-17-780 SO AS TO PROHIBIT THE SALE OF AN ENERGY DRINK TO A MINOR, TO PROVIDE PENALTIES FOR A VIOLATION OF THIS SECTION, AND TO DEFINE THE TERM ENERGY DRINK. URL: https://www.scstatehouse.gov/sess122_2017-2018/bills/4597.htm

²² Gebruik en risico's van energiedranken bij kinderen en jongeren in Nederland. RIVM Rapport 2018-0071 W. Bemelmans et al. URL: <https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/2018-0071.pdf>

²³ Übermäßiger Konsum von Energy Drinks erhöht Gesundheitsrisiko bei Kindern und Jugendlichen. 17/2019. URL: https://www.bfr.bund.de/de/presseinformation/2019/17/uebermaessiger_konsum_von_energy_drinks_erhoeht_gesundheitsrisiko_bei_kindern_und_jugendlichen-240894.html

²⁴ Évaluation des risques liés à la consommation de boissons dites « énérgisantes » Avis de l'Anses. URL: <https://www.anses.fr/fr/system/files/NUT2012sa0212.pdf>

Розподіл побічної реакції на вживання енергетичних напоїв

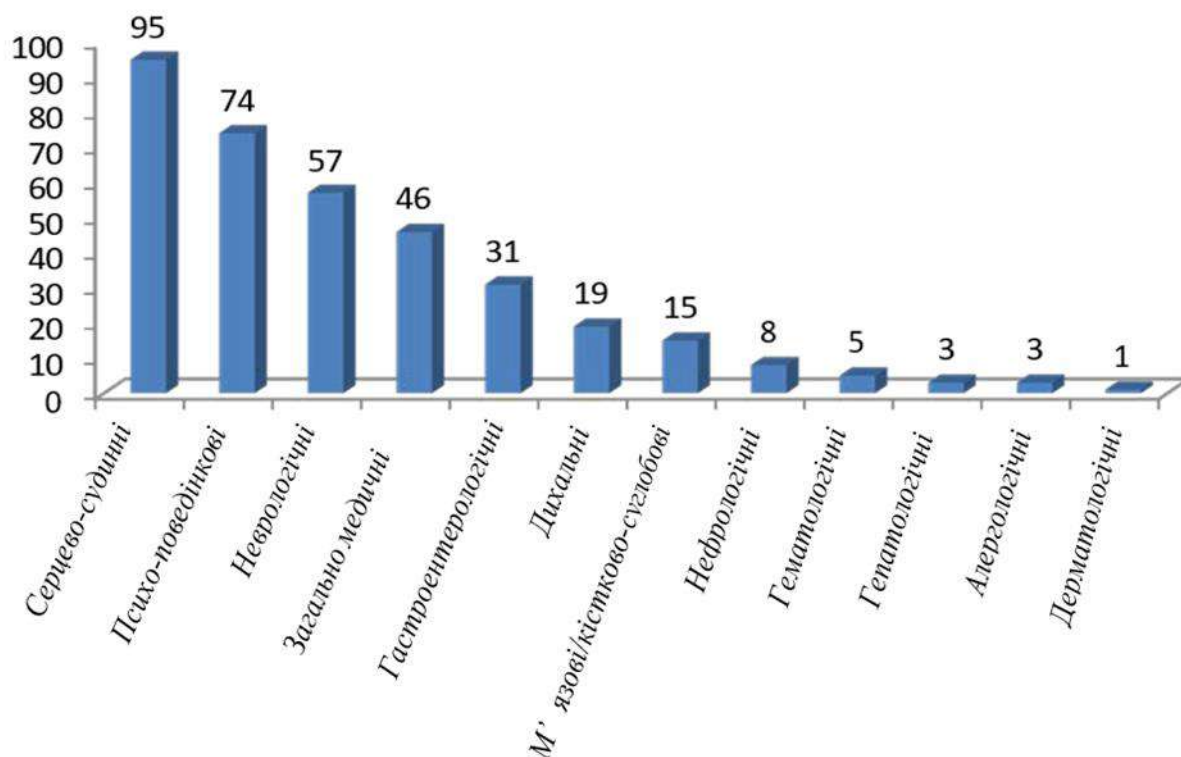

Рис. 2

У Великій Британії підготовлено огляд наукових досліджень щодо впливу енергетичних напоїв на молодь²⁵, за результатами якого 40 організацій, пов'язаних зі здоров'ям, звернулися до уряду з повторним закликком до подальшого обмеження продажу енергетичних напоїв. Водночас дослідники називають таурин, що у великій кількості міститься в енергетичних напоях, «ключом до життя», і стверджують, що цей компонент гальмує старіння²⁶. За результатами подібних досліджень газета New York Post опублікувала пост під заголовком «Я фахівець із боротьби зі старінням – моя улюблена добавка може збільшити ваше життя на 7–8 років»²⁷. У тексті зауважується, що таурин природним чином міститься в організмі, і хоча його можна знайти в м'ясі, рибі та яйцях, автор зазначає, що його «ви ніколи не отримаєте достатньо» зі свого раціону. Відтак згадується, що він «також є популярним інгредієнтом енергетичних напоїв, таких як Red Bull».

²⁵ Philippa Roxby More evidence to ban energy drinks for children, study finds. 2024. URL: <https://www.bbc.com/news/health-67962147>

²⁶ Joseph McGaunn and Joseph A. Baur Taurine linked with healthy aging. Reversing age-associated taurine loss improves mouse longevity and monkey health. *Science*. Vol 380, Issue 6649. 2023. URL: <https://www.science.org/doi/10.1126/science.adi3025>

²⁷ Carly Stern I'm an anti-aging doc – my favorite supplement can add 7 to 8 years to your life. URL: <https://www.msn.com/en-us/health/other/i-m-an-anti-aging-doc-my-favorite-supplement-can-add-7-to-8-years-to-your-life/ar-AA1vP0lK>

4. Огляд правового регулювання обігу енергетичних напоїв

У **Польщі** з 1 січня 2024 року набули чинності зміни до Закону про охорону здоров'я та деяких інших актів²⁸, які визначають енергетичний напій як харчовий напій, включений до Польської класифікації продуктів і послуг, що містить кофеїн у пропорції, що перевищує 150 мг/л, або таурин, за винятком речовин, які містяться в ньому природним чином. Законом заборонено продаж енергетичних напоїв дітям і підліткам до 18 років, у школах та інших навчальних закладах, а також у торгових автоматах. Закон вимагає від виробників або імпортерів напоїв із додаванням кофеїну або таурину маркувати одиничну упаковку продукту видимим, розбірливим, написом «Заряджаючий енергією напій» або «Енергетичний напій», нанесеним незмивною фарбою. Цим же Законом встановлено штрафні санкції. Обмеження на рекламу енергетиків, які були запропоновані на стадії розгляду Закону (у законопроекті) під час обговорення не були прийняті²⁹.

Законом **Хорватії** про інформування споживачів про харчові продукти³⁰ передбачено механізми контролю за виконанням вимог Регламенту ЄС 1169/2011. Зокрема, у разі невідповідності його положенням додаткового маркування (у тому числі щодо напоїв із високим вмістом кофеїну), такі невідповідності мають бути негайно усунені як такі, що загрожують здоров'ю споживача (частина третя статті 7 Закону). За порушення у сфері додаткового маркування встановлені санкції до юридичних та фізичних осіб (стаття 10 Закону). У 2018³¹ та 2022³² роках у парламенті було представлено пропозиції щодо законодавчої заборони продажу енергетичних напоїв дітям, проте питання на сьогодні не вирішено.

Законом Хорватії про спецподаток на каву та безалкогольні напої³³ встановлено спеціальний податок на безалкогольні напої, які представлені на ринку Хорватії. На безалкогольні напої спецподаток сплачується, виходячи із вмісту цукру, метилксантину (кофеїну, теоброміну або теофілінту) та таурину – чим більший вміст, тим вищий податок.

В **Італії** виробництво і продаж енергетичних напоїв, як і інших безалкогольних напоїв, регулюється Положенням про гігієнічне нормування виробництва і торгівлі газованою водою, газованими і негазованими

²⁸ USTAWA z dnia 17 sierpnia 2023 r. o zmianie ustawy o zdrowiu publicznym oraz niektórych innych ustaw. URL: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/zmiana-ustawy-o-zdrowiu-publicznym-oraz-niektorych-innych-ustaw-21866517>

²⁹ Ograniczenia w sprzedaży energetyków. Czy dotyczą również reklamy? URL: <https://ads.listonic.com/aktualnosci/energetyki-reklama/>

³⁰ Zakon o informiranju potrošača o hrani: Narodne novine. 2013. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_05_56_1136.html

³¹ Prijedlog zakona o izmjenama i dopuni Zakona o trgovini. (predlagatelj: Siniša Varga, zastupnik u Hrvatskome saboru) – mišljenje Vlad. URL: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//2016/Sjednice/2018/03%20o%C5%BEujak//83%20-%2013%20b.pdf>

³² SDP u Saboru predstavio zakon za zabranu prodaje energetskih pića djeci. 2022. URL: <https://biljanaborzan.eu/djeca-i-mladi/sdp-u-saboru-predstavio-zakon-za-zabranu-prodaje-energetskih-pica-djeci/>

³³ Zakon o posebnom porezu na kavu i bezalkoholna pića. NN 72/13, 121/19, 22/20 na snazi od 29.02.2020. URL: <https://www.zakon.hr/z/600/Zakon-o-posebnom-porezu-kavu-i-bezalkoholna-pi%C4%87a>

безалкогольними напоями, розфасованими в закриту тару³⁴. Максимальний вміст кофеїну 320 мг/л і таурину 4 г/л врегульовано актами міністра охорони здоров'я³⁵. За порушення норм Регламенту (ЄС) 1169/2011, у тому числі щодо маркування енергетичних напоїв, передбачено штраф (від 3000 до 24000 євро)³⁶. До енергетичних напоїв, в яких використовуються цукор або підсолоджувачі, як і до інших безалкогольних напоїв, застосовується додатковий податок 10 євро/гектолітр на готову продукцію та 0,25 євро/кг на продукт, підготовлений до використання після розведення, якщо вміст цукру в готовому напої буде перевищувати 25 г/л³⁷. Урядом разом із саморегулювальною організацією виробників безалкогольних напоїв ASSOBIBE створено сайт для інформування населення щодо енергетичних напоїв (<https://www.infoenergydrink.it/>). Члени організації також взяли на себе зобов'язання стосовно добровільного обмеження маркетингу та щодо додаткового маркування енергетичних напоїв.

У *Німеччині* обіг енергетичних напоїв регулюється Положенням про фруктові соки, фруктові нектари та безалкогольні напої з кофеїном³⁸, яке містить норми щодо максимального вмісту кофеїну (320 мг/л) й інших додатків – таурину, інозиту тощо та встановленого Регламентом (ЄС) 1169/2011 маркування. У Законі Німеччини про захист молоді³⁹ запроваджено загальну вікову класифікацію: діти (молодші 14 років); підлітки (14–18 років); дорослі (старші 18 років). Дітям до 14 років заборонено купувати й пити алкоголь, а підліткам у віці 14–15 років дозволено пити пиво, вино чи шампанське в присутності та з дозволу батьків чи законних опікунів. Підліткам у віці 16 років і старше дозволяється купувати й пити пиво, вино чи шампанське, а з 18 років дозволяються будь-які спиртні напої. Водночас продаж енергетичних напоїв здійснюється без вікових обмежень. 13 листопада 2024 року Уряд Німеччини схвалив пропозицію групи парламентарів про заборону продажу енергетичних напоїв особам до 15 років⁴⁰, проте наразі вона не прийнята.

Асоціація виробників безалкогольних напоїв WAFG затвердила Кодекс поведінки щодо маркування та маркетингу енергетичних напоїв. Крім

³⁴ DECRETO DEL PRESIDENTE DELLA REPUBBLICA 19 maggio 1958, n. 719. Regolamento per la disciplina igienica della produzione e del commercio delle acque gassate e delle bibite analcoliche gassate e non gassate confezionate in recipienti chiusi. URL: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:presidente.repubblica:decreto:1958-05-19:719>

³⁵ CIRCOLARE 3 aprile 1998, n. 5. Bevande di provenienza comunitaria caratterizzate da elevati tenori di caffeina e di taurina. URL: https://www.gazzettaufficiale.it/atto/serie_generale/caricaDettaglioAtto/originario?atto.data PubblicazioneGazzetta=1998-05-04&atto.codiceRedazionale=098A3659

³⁶ DECRETO LEGISLATIVO 15 dicembre 2017, n. 231. Disciplina sanzionatoria per la violazione delle disposizioni del regolamento (UE) n. 1169/2011, relativo alla fornitura di informazioni sugli alimenti ai consumatori e l'adeguamento della normativa nazionale alle disposizioni del medesimo regolamento (UE) n. 1169/2011 e della direttiva 2011/91/UE, ai sensi dell'articolo 5 della legge 12 agosto 2016, n. 170 «Legge di delegazione europea 2015». URL: <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2018/2/8/18G00023/sg>

³⁷ LEGGE 27 dicembre 2019, n. 160. Bilancio di previsione dello Stato per l'anno finanziario 2020 e bilancio pluriennale per il triennio 2020-2022. URL: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:2019;160~art19#>

³⁸ Verordnung über Fruchtsaft, Fruchtnektar und koffeinhaltige Erfrischungsgetränke. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/frsaftv_2004/index.html

³⁹ Jugendschutzgesetz. 2002. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/juschg/BJNR273000002.html>

⁴⁰ Regierung will Verkauf von Energy-Drinks an unter 15-jährige verbieten. URL: <https://www.powidl.info/politik/regierung-will-verkauf-von-energy-drinks-an-unter-15-j%C3%A4hrige-verbieten>

обов'язкових маркувань, члени WAFG розміщують на своїх виробах також маркування «Вживати в помірних кількостях» або спеціальне повідомлення. Також вони не розміщують рекламу енергетиків у медіа з аудиторією, в якій частка осіб молодше 14 років перевищує 30 %, та не реалізують продукцію у школах та поряд із ними.

У **Нідерландах** максимальний вміст кофеїну в енергетичних напоях (350 мг/л) донедавна визначався Законом про товари. Із 1 січня 2025 року цей Закон прийнято в новій редакції, і він визначає виключно адміністративні процедури, у тому числі щодо контролю за дотриманням виробниками вимог законодавства ЄС⁴¹. Інших обмежень щодо вживання енергетичних напоїв на національному рівні не встановлено, хоча дискусія з цього приводу точиться більше десяти років⁴². Окремі заборони на продаж та вживання таких напоїв вводять школи⁴³, багато з яких виступає за загальнонаціональну заборону продажу енергетичних напоїв неповнолітнім⁴⁴.

У **Франції** на енергетичні напої поширюються правила щодо солодких напоїв, передбачені Кодексом охорони здоров'я⁴⁵ та Загальним податковим кодексом⁴⁶. Відповідно до положень Кодексу охорони здоров'я розміщення (безкоштовно або за фіксовану ціну) напоїв із додаванням цукру або штучних підсолоджувачів заборонено в усіх закладах громадського харчування, школах та установах, призначених для навчання та проживання неповнолітніх (стаття L3232-9). Перелік категорій напоїв встановлюється наказом⁴⁷ міністрів, відповідальних за охорону здоров'я, сільське господарство та захист прав споживачів. Із метою зменшення споживання цукру населенням та стимулювання вибору здорової їжі у Франції запроваджено додаткове оподаткування безалкогольних напоїв, що містять доданий цукор або синтетичні підсолоджувачі, кошти з якого спрямовуються на фінансування виплат зі страхування здоров'я, з інвалідності та материнства (розділ IV Загального податкового кодексу). Ставка податку з року в рік зростає (див. *Додаток 2* до Аналітичної записки).

Крім того, хоча в законодавстві Франції відсутнє визначення, що є енергетичним напоєм, а також спеціальні законодавчі положення щодо регулювання обігу таких напоїв, на національному рівні запроваджена спеціальна система нагляду за їх обігом. Так, енергетичні напої підлягають

⁴¹ Warenwet. URL: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0001969/2025-01-01>

⁴² Verbieden van energiedrankjes al jaren een discussie. URL: <https://eenvandaag.avrotros.nl/item/verbieden-van-energiedrankjes-al-jaren-een-discussie/>

⁴³ Kwart scholen heeft regels voor energiedrankjes. 2013. URL: <https://eenvandaag.avrotros.nl/panels/jijvandaag/uitslagen/item/kwart-scholen-heeft-regels-voor-energiedrankjes/>

⁴⁴ Scholen willen landelijk verbod energiedrank voor kinderen: 'Ze stuiteren door de gangen'. URL: <https://www.rtl.nl/nieuws/artikel/5422919/scholen-onderzoek-verbod-verboden-energiedrank-energydrink-kinderarts#>

⁴⁵ Code de la santé publique. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006072665/2025-01-06/

⁴⁶ Code général des impôts. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006069577/2025-01-06/

⁴⁷ Arrêté du 18 janvier 2017 relatif à l'interdiction de la mise à disposition de boissons à volonté, gratuites ou pour un prix forfaitaire, avec ajout de sucres ou d'édulcorants de synthèse. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGIARTI000033924997/#LEGIARTI000033924997>

обов'язковому декларуванню в департаменті Міністерства економіки, фінансів і промислово-цифрового суверенітету (далі – DGCCRF)⁴⁸, який перевіряє їх на відповідність вимогам національного та європейського законодавства і стежить за тим, щоб кількість кофеїну, доданого виробниками, не перевищувала 210 мг/л. Також ANSES регулярно оцінює енергетичні напої, заявлені як збагачені поживними речовинами, за допомогою національної системи контролю за харчуванням (Nutrivigilance)⁴⁹.

У сфері обігу енергетичних напоїв діють секторальні зобов'язання, зокрема Кодекс належної практики Energy Drinks France⁵⁰ передбачає, що учасники асоціації Energy Drinks France зобов'язуються не пропагувати вживання енергетичних напоїв дітям до 12 років та не проводити будь-яку активну комерційну чи рекламну діяльність поблизу шкіл, коледжів, а також установ, які опікуються особами віком до 18 років.

США не обмежують вміст кофеїну в напоях або рідких дієтичних добавках. Управління з контролю за якістю харчових продуктів і медикаментів (далі – FDA) розглядає, чи є продукт «безпечним» для споживачів, але лише після того, як продукт надійде на ринок. Самі виробники класифікують енергетичні напої як дієтичні добавки або звичайні продукти харчування, і ця класифікація впливає на нормативно-правову базу, що регулює їх виробництво та продаж. Якщо енергетичний напій продається як дієтична добавка, він має відповідати Закону про здоров'я та освіти щодо дієтичних добавок (DSHEA)⁵¹, що передбачає, зокрема, дотримання належної виробничої практики (GMP), забезпечення точності маркування продукту та відсутність неправдивих заяв про користь для здоров'я. Енергетичні напої, класифіковані як звичайні харчові продукти, мають відповідати вимогам, викладеним у Федеральному законі про харчові продукти, ліки та косметику⁵², щодо правил безпеки інгредієнтів, маркування та упаковки. Законодавство не містить додаткових вимог щодо маркування продуктів із кофеїном – у разі його додавання він включається до загального списку інгредієнтів харчового продукту / дієтичної добавки, однак про ризики надмірного споживання FDA повідомляє на своєму сайті⁵³. Члени Американської асоціації виробників безалкогольних напоїв (ABA) добровільно маркують енергетичні напої позначкою щодо вмісту кофеїну та його небезпеки для певних категорій споживачів. Низка штатів і територій обмежує продаж таких напоїв у школах або для неповнолітніх⁵⁴.

⁴⁸ Direction générale de la concurrence, de la consommation et de la répression des fraudes. URL: <https://www.economie.gouv.fr/dgccrf/comprendre-la-dgccrf/les-missions-de-la-dgccrf>

⁴⁹ Déclaration d'effets indésirables liés à la consommation de certains produits alimentaires, dont les compléments alimentaires. Nutrivigilance. URL: <https://www.nutrivigilance-anses.fr/nutri#>

⁵⁰ Energy Drinks France. URL: <https://boissonsenergisantesfrance.fr/>

⁵¹ S.784 -Dietary Supplement Health and Education Act of 1994. URL: <https://www.congress.gov/bill/103rd-congress/senate-bill/784/text>

⁵² 21 U.S. Code Chapter 9 - FEDERAL FOOD, DRUG, AND COSMETIC ACT. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/21/chapter-9>

⁵³ Spilling the Beans: How Much Caffeine is Too Much? URL: <https://www.fda.gov/consumers/consumer-updates/spilling-beans-how-much-caffeine-too-much>

⁵⁴ What's the BUZZ: Are energy drinks safe for kids? URL: <https://www.sandiegofamily.com/resources/family-health-and-home/are-energy-drinks-safe-for-kids#:~:text=>

У **Бразилії** енергетичні напої виготовляються відповідно до Технічного регламенту, затвердженого Національним агентством з нагляду за здоров'ям (далі – Anvisa)⁵⁵. Відповідно до нього виробники повинні вказувати на етикетці перелік інгредієнтів та кількість речовин у порції продукту (кофеїн до 35 мг/100 мл, таурин до 400 мг/100 мл тощо). На упаковці розміщуються попередження жирним шрифтом: «Дітям, вагітним жінкам, що годують груддю, людям похилого віку та хворим перед вживанням продукту проконсультуватися з лікарем» та «Не рекомендується вживати з алкогольними напоями». У маркуванні заборонені вирази «енергійний», «стимулятор», «підвищення», «покращення продуктивності» або еквівалентні фрази, у тому числі іншими мовами. З іншого боку, Anvisa дозволяє використовувати фрази «Енергетичний напій» або «Енергетична суміш». Ще у 2015 році до парламенту було внесено законопроект № 455⁵⁶ із пропозицією заборонити продаж, пропозицію та вживання енергетичних напоїв, навіть якщо вони є безкоштовними, неповнолітнім до 18 років. Однак дотепер висновок доповідача Комісії соціального забезпечення, дитинства, підлітків та сім'ї (CPASF) до законопроекту відсутній, що унеможливує його прийняття. Окремі штати (і Федеральний округ) встановлюють обмеження щодо продажу та постачання у школах енергетичних напоїв як однієї з категорій шкідливих продуктів. Наприклад, Закон Федерального округу Бразилії № 5.232 від 5 грудня 2013 року в їдальнях шкіл, які надають базову середню освіту, забороняє продаж напоїв, що містять таурин або інозит⁵⁷, а в низці штатів заборонено продаж будь-яких безалкогольних напоїв, виготовлених з додаванням неорганічних складників⁵⁸. Хоча Асоціація виробників безалкогольних напоїв Бразилії виступає проти ініціатив стосовно обмеження продажу енергетичних напоїв неповнолітнім⁵⁹, зважаючи на настрої суспільства, вона взяла на себе зобов'язання щодо запровадження певних обмежень⁶⁰.

У **Латвії** прийнято спеціальний Закон про обіг енергетичних напоїв (Enerģijas dzērienu aprites likums⁶¹), положеннями якого визначено: які безалкогольні напої є енергетичними; вимоги щодо обмеження обігу й реклами таких напоїв та інформації, яка включається в рекламу; адміністративну відповідальність за продаж енергетичних напоїв особам, які не досягли 18 років;

⁵⁵ RESOLUÇÃO-RDC Nº 273, DE 22 DE SETEMBRO DE 2005. URL: https://bvsms.saude.gov.br/bvs/saudelegis/anvisa/2005/rdc0273_22_09_2005.html

⁵⁶ PROJETO DE LEI Nº 455, DE 2015. URL: https://www.camara.leg.br/proposicoesWeb/prop_mostrarintegra;jsessionid=73F4CDC6AF430CAC265308542758125D.proposicoesWeb1?codteor=1307503&filename=Avulso+-PL+455/2015

⁵⁷ Lei Nº 5.232, de 05 de dezembro de 2013. URL: <https://www.legisweb.com.br/legislacao/?id=262497>

⁵⁸ Lei Ordinária Nº 14855, de 19 de outubro de 2005 .DISPÕE SOBRE PADRÕES TÉCNICOS DE QUALIDADE NUTRICIONAL, A SEREM SEGUIDOS PELAS LANCHONETES E SIMILARES, INSTALADAS NAS ESCOLAS DE ENSINO FUNDAMENTAL E MÉDIO, PARTICULARES E DA REDE PÚBLICA. URL: <https://leisestaduais.com.br/pr/lei-ordinaria-n-14855-2005-parana-dispoe-sobre-padroes-tecnicos-de-qualidade-nutricional-a-serem-seguidos-pelas-lanchonetes-e-similares-instaladas-nas-escolas-de-ensino-fundamental-e-medio-particulares-e-da-rede-publica>

⁵⁹ INDEVIDA PROIBIÇÃO DE VENDA DE ENERGÉTICOS PARA MENORES DE 18 ANOS. URL: <https://abir.org.br/posicionamentos/indevida-proibicao-de-venda-de-energeticos-para-menores-de-18-anos/>

⁶⁰ COMPROMISSOS. URL: <https://abir.org.br/compromissos/>

⁶¹ Enerģijas dzērienu aprites likums. URL: <https://likumi.lv/ta/id/280078-enerģijas-dzerienu-aprites-likums>

підсудність у справах про такі адміністративні порушення. Відповідно до норм зазначеного Закону встановлено обмеження обігу енергетичних напоїв: енергетичні напої не можуть продаватися або купуватися особами, які не досягли 18 років; забороняється роздрібна торгівля енергетичними напоями у приміщеннях і на територіях навчальних закладів; особам, які не досягли 18 років, енергетичні напої не можуть пропонуватися безоплатно в якості дегустації, подарунка або компенсації за придбання іншого товару чи послуги; енергетичні напої мають бути викладені для продажу в торговельних об'єктах окремо від інших харчових продуктів таким чином, щоб їх можна було легко ідентифікувати. На місці продажу розміщується така інформація: «Високий вміст кофеїну. Не рекомендується дітям, вагітним і жінкам, які годують груддю». Забороняється залучення до обігу енергетичних напоїв осіб, які не досягли 18 років. Реклама енергетиків має містити інформацію, що попереджає населення про негативні наслідки надмірного споживання енергетичних напоїв. Реклама енергетичних напоїв або аудіовізуальні комерційні комунікації, пов'язані з енергетичними напоями: не можуть бути спрямовані на осіб, які не досягли 18-річного віку, а використання таких осіб у такій рекламі і аудіовізуальних комерційних комунікаціях забороняється; забороняються в ефірі електронних медіа, призначених для осіб віком до 18 років, до або після такого ефіру, а також забороняється реклама у пресі, розрахована на осіб віком до 18 років. Забороняється створювати в рекламі енергетичних напоїв враження, що вони вживаються в контексті спортивних змагань, індивідуальних або організованих заходів для підтримання чи поліпшення фізичного здоров'я або для втамування спраги, а також пропонувати їх поєднувати з алкогольними напоями; забороняється реклама в навчальних закладах та на будівлях і спорудах таких закладів.

Окрім того, з метою зниження споживання безалкогольних напоїв (із вмістом цукру 8 г на 100 мл) та енергетичних напоїв, у Латвії запроваджено акцизний податок, що значно підвищує вартість таких напоїв. Із 1 березня 2024 року по 31 грудня 2025 року енергетичні напої оподатковуються за ставкою 17,5 євро, а з 1 січня 2026 року – 21 євро за 100 літрів⁶².

Виробництво та обіг енергетичних напоїв у *Литві* регулюється різними законодавчими актами, зокрема: Законом про харчові продукти⁶³ (положення якого визначають, які безалкогольні напої є енергетичними, та встановлюють обмеження на їх продаж); Законом про рекламу (яким встановлюються вимоги до реклами енергетичних напоїв); Кодексом про адміністративні правопорушення⁶⁴ (положення якого передбачають адміністративні стягнення за продаж, купівлю або іншу передачу енергетичних напоїв особам, які не досягли 18 років), а також законодавством Європейського Союзу.

⁶² Par akcīzes nodokli. URL: <https://likumi.lv/ta/id/81066-par-akcizes-nodokli>

⁶³ Lietuvos Respublikos maisto įstatymas. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.98953?jfwid=>

⁶⁴ Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymas. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas. URL: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/4ebe66c0262311e5bf92d6af3f6a2e8b>

Відповідно до Закону про харчові продукти встановлені обмеження щодо продажу енергетичних напоїв, а саме: забороняється продавати, купувати або іншим чином передавати енергетичні напої особам, які не досягли 18 років. Продавці енергетичних напоїв мають право, у тому числі, якщо є сумніви щодо того, що особа молодша 18 років, вимагати від особи, яка купує енергетичний напій, надати документ, що посвідчує особу. У разі ненадання такою особою документа, що посвідчує її особу, продавці енергетичних напоїв мають відмовити їй у продажу енергетичних напоїв.

В *Естонії* відсутній спеціальний закон, який регулює виробництво та обіг енергетичних напоїв, та не встановлено законодавчих обмежень їх продажу дітям. Однак, низкою законів обмежено маркетинг продуктів харчування для дітей та молоді. Наприклад, положення Закону про рекламу (RekS)⁶⁵ встановлюють загальні вимоги до реклами для дітей (згідно із зазначеним Законом дитиною вважається особа, яка не досягла 18 років), а також заборони та обмеження щодо такої реклами. Так, у приміщеннях дошкільних, початкових та професійно-технічних навчальних закладів забороняється будь-яка реклама, крім реклами, спрямованої на інформування про: поведінку дитини у громадських місцях; проведення заходів для дітей; оздоровчо-рекреаційне навчання. Такі обмеження розміщення реклами для дітей виключають рекламу енергетичних напоїв у навчальних закладах. Відповідно до положень Закону про медіа-послуги (MeeTS)⁶⁶ особи, які діють у сфері медіа-послуг, можуть шляхом саморегулювання встановити норми поведінки щодо неналежних аудіовізуальних комерційних комунікацій, які транслюються в дитячих програмах або під час їх ефіру. Естонською асоціацією телерадіомовлення⁶⁷ прийнято «Відповідальну рекламну політику їжі та напоїв у дитячих програмах», відповідно до якої енергетичні напої не рекламуються в таких програмах (під дитячими програмами розуміються всі програми, не менше 50 % глядачів яких є діти – особи до 12 років).

Відповідно до Закону про захист прав споживачів⁶⁸ суб'єкт/група суб'єктів господарської або професійної діяльності можуть розробляти кодекс поведінки (незаконодавчий збір правил (угода), що описує правила поведінки суб'єкта господарської або професійної діяльності, яких такий суб'єкт зобов'язується дотримуватися), в якому такі суб'єкти можуть застосовувати практику саморегулювання щодо заборони продажу енергетичних напоїв. На підставі цього Закону наразі розроблено Посібник із реклами для дітей та використання дитини в рекламі⁶⁹ і Краща маркетингова практика для

⁶⁵ Reklaamiseadus. Riigi Teataja. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/112122018061>

⁶⁶ Meediateenuste seadus. Riigi Teataja. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/106012011001>

⁶⁷ Eesti Ringhäälingute Liit. Tegevusjuhend: „Vastutustundlik toidu ja joogi reklaampoliitika lastesaadetes“ lastele suunatud reklaam. URL: https://www.terviseinfo.ee/images/Vastutustundlik_toidu_ja_joogi_reklaampoliitika_lastesaadetes.docx

⁶⁸ Tarbijakaitse seadus. Riigi Teataja. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/108012020003>

⁶⁹ Juhend lastele suunatud reklaamidele ning lapse kasutamise reklaamis. URL: https://ttja.ee/sites/default/files/documents/2021-03/juhend_lastele_suunatud_reklaamidele_ning_lapse_kasutamise_reklaamis.pdf

енергетичних напоїв⁷⁰. Згідно з названими документами енергетичні напої, а також подібні продукти харчування при виставленні на продаж не ставляться поруч із: напоями, орієнтованими на неповнолітніх (до 18 років); спортивними напоями; алкогольними напоями (щоб не створювати непрямий зв'язок для спільного споживання цих продуктів). Торгова точка може відмовити у продажу енергетичних напоїв та аналогічної їжі неповнолітнім (до 18 років).

У 2013 році в Естонії був розроблений проект змін до Закону про рекламу⁷¹, яким пропонувалося закріпити на законодавчому рівні обмеження щодо реклами енергетичних напоїв, однак він не був підтриманий через «обмеження свободи ведення підприємницької діяльності, що впливає з § 31 Конституції Естонської Республіки»⁷².

В **Японії** основним законом, що регулює обіг напоїв, у тому числі енергетичних, є Закон про харчову санітарію⁷³. На законодавчому рівні обмеження споживання та вимоги до маркування енергетичних напоїв не встановлено. Однак, Національна асоціація безалкогольних напоїв прийняла Рекомендації щодо маркування безалкогольних напоїв, що містять велику кількість кофеїну (включаючи так звані енергетичні напої)⁷⁴. Рекомендації передбачають маркування кількості кофеїну в пляшці та повідомлення про заохочення помірною споживання. Ними пропонується також вказувати, що діти, вагітні жінки, жінки, які годують грудьми, та інші люди, чутливі до кофеїну, повинні утриматися від вживання напою. Етикетки не можуть містити жодних позначень, які спонукають або заохочують людей вживати такі напої разом з алкоголем. На відміну від європейських держав, такі рекомендації поширюються на напої із вмістом кофеїну 21 мг або більше на 100 мл.

Закон про безпечність харчових продуктів **Китаю**⁷⁵ не встановлює особливих правил для енергетичних напоїв. Відповідно до розділу 3 Закону енергетичні напої, як і будь-які інші продукти харчування, мають відповідати національному стандарту. Національний стандарт «Енергетичні напої»⁷⁶ наразі відносить їх до напоїв спеціального призначення. Відповідно до нього маркування попередньо упакованих напоїв має відповідати Правилам управління маркуванням харчових продуктів. Вміст етикетки складається з назви продукту, компанії-виробника, адреси виробництва, списку інгредієнтів. Також на етикетці має бути зазначено «Аспартам (містить феніланін)», дату

⁷⁰ Energiajookide turustamise hea tava. URL: https://www.terviseinfo.ee/images/Energiajookide_turustamise_hea_tava.pdf

⁷¹ Reklaamiseaduse muutmise seadus. URL: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/6b20595f-9c96-4cc7-b157-d27f8bf143bb/#tab-trigger-1>

⁷² Reklaamiseaduse muutmise seadus. URL: <https://www.riigikogu.ee/download/cbc6a3af-9d95-4579-ac21-3e87b4effda2>

⁷³ 食品衛生法:e-gov. URL: <https://laws.e-gov.go.jp/law/322AC0000000233/>

⁷⁴ カフェインを多く添加した清涼飲料水（いわゆるエナジードリンクを含む）の表示に関するガイドライン: 一般社団法人 全国清涼飲料連合会 2017年11月16日制定. URL: https://jsda.or.jp/guideline/regulations_and_guidelines/cafeine-guideline.php

⁷⁵ 中华人民共和国食品安全法. URL:

<http://www.nhc.gov.cn/fzs/s3576/201808/cd0531ee51074b65a18e2ce341389a20.shtml>

⁷⁶ 能量饮料. URL: <http://down.foodmate.net/standard/yulan.php?itemid=140882>

виробництва, стандартний номер, умови зберігання тощо. Відповідно до Закону, виробники можуть за власною ініціативою зазначати додаткову інформацію щодо складу продукції, чим вони користуються у власних інтересах⁷⁷.

Висновки

Законодавче обмеження обігу енергетичних напоїв (крім вимог щодо попереджувального маркування) наразі встановлено у меншості держав світу. Це викликано не тільки спротивом виробників та продавців (наприклад, у Хорватії нещодавно засновано Координацію виробників і дистриб'юторів енергетичних напоїв, яка найважливішими цілями своєї роботи називає «моніторинг законодавчих актів і заохочення діалогу з компетентними міністерствами та іншими інституціями»⁷⁸, тобто по суті – лобіювання інтересів виробників), а й деяких представників державної та місцевої влади. Наприклад, Міністерство захисту прав споживачів Баварії виступає проти заборони енергетичних напоїв для молоді («Рішення кожної людини про покупку не повинно регулюватися державою»)⁷⁹.

Така ситуація також зумовлюється браком наукових досліджень, які б доводили пряму шкоду, яку спричиняють енергетичні напої. Виробники енергетиків посилаються насамперед на висновки Європейського агентства з безпеки харчових продуктів (далі – EFSA)⁸⁰ щодо безпечності (у помірних кількостях) кофеїну та інших компонентів енергетичних напоїв. Водночас згідно зі звітом EFSA 2013 року 18 % дітей віком 3–10 років задекларували вживання енергетичних напоїв, так само 68 % підлітків (10–18 років) та 30 % дорослих (в опитуванні взяли участь понад 52 тисячі жителів держав-членів ЄС)⁸¹. Така розповсюдженість серед підлітків викликає занепокоєння насамперед через те, що вага дітей є нижчою, ніж у дорослих, а норма кофеїну розраховується залежно від маси тіла. У 2022 році в журналі *Nutrients* було опубліковано дослідження, покликане заперечити «норми» кофеїну, встановлені EFSA. Автори закликають створити єдину європейську законодавчу базу, якою врегулювати максимальні рівні активних компонентів енергетичних напоїв й кількості їх вживання та вдосконалити маркування, щоб зменшити ризики для здоров'я, пов'язані зі споживанням енергетиків⁸².

Оскільки Україною імplementовано вимоги Регламенту ЄС 1169/2011 щодо попереджувального маркування напоїв із високим вмістом кофеїну, питання встановлення інших обмежень на законодавчому рівні є питанням «доброї волі». Таке рішення доцільно приймати, виходячи із громадської думки та консультацій зі стейкхолдерами. Як альтернативу запровадження обмеження

⁷⁷ 能量饮料包装中的这些信息 你看懂了吗? URL: <https://www.warhorsechina.com.cn/news/detail/479>

⁷⁸ Osnovana Koordinacija proizvođača i distributera energetskih pića. URL: <https://www.hup.hr/osnovana-koordinacija-proizvodjaca-i-distributera-energetskih-pica>

⁷⁹ Tschechien plant Energydrink-Verbot für Teenager – Bayern nicht. URL: <https://www.br.de/nachrichten/bayern/tschechien-plant-energydrink-verbot-fuer-teenager-bayern-nicht,UUZ40p2>

⁸⁰ Energy drinks: Scientific facts. URL: <https://www.energydrinkseurope.org/regulation/efsa-assessment/>

⁸¹ “Energy” drinks report. 2013. URL: <https://www.efsa.europa.eu/en/press/news/130306>

⁸² Energy drink, lo studio: l'Ue abbassi i limiti massimi di caffeina e taurina. URL: <https://ilsalvagente.it/2022/12/08/energy-drink-lo-studio-lue-abbassi-i-limiti-massimi-di-caffeina-e-aurina/>

продажу, можна розглянути обмеження маркетингу з метою зменшення популяризації енергетичних напоїв серед молоді, а також додаткове оподаткування таких напоїв зі спрямуванням коштів від податку на пропаганду здорового харчування та способу життя.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*